

DAVID HOCKNEY VE MARTIN GAYFORD'DAN "RESMİN TARİHİ"

Çeviride 'uydurulan' sahne isimleri

David Hockney ve Martin Gayford imzalı "Resmin Tarihi: Mağaradan Bilgisayar Ekranına", günümüz sanatının önemli bu iki isminin zihin açıcı diyaloglarını okurla buluşturuyor. Yazarların, imgenin tarihine yeni analogi önerileriyle yaklaşması, kitabı heyecan verici kılıyor.

UŞUN TÜKEL
SERAP YÜZGÜLLER

David Hockney ve Martin Gayford imzalı Resmin Tarihi: Mağaradan Bilgisayar Ekranına, günümüz sanatının önemli bu iki isminin zihin açıcı diyaloglarını okurla buluşturuyor. Yazarların, imgenin tarihine yeni analogi önerileriyle yaklaşması, kitabı heyecan verici kılıyor. Baştan belirtilmeli ki metnin çevirisi akıcı bir üsluba sahip. Öte yandan kitabın sayfalarını çevirdikçe sanat tarihçisi bir okur olarak karşılaşılacak bazı sözcükler okumayı aksatacak kadar insanı duraksatıyor. Örneğin, "Ghent Sunak Arkası: Koyuna Hayranlık", "Balıkların Mucizevi Akımı" ve "Üç Bilgenin Hayranlığı" gibi yapıt isimleriyle karşılaşıldığında in-

san gerçekten hayret ediyor. Bu hayrete düşme, salt sanat tarihi disiplindeki durumda değil, "balıkların mucizevi akımı" ya da "koyuna hayranlık" gibi anlatımların bizatihi kendisinden kaynaklanan anlam yoksunluğuyla da ilgili. Ayrıca dilimizde var olan kitaplarda doğru isimlendirmelerle geçen bu başlıkların neden benimsenmediği sorusu da ister istemez akla düşüyor. Üstelik yapıtların özgün metindeki İngilizce isimleri kitabın resim listesinde verilmiş. Dolayısıyla okur, bir karşılaştırma yaparak çeviri ya da editörlükle ilgili bu hatayı kolaylıkla saptama olanağına sahip.

YANLIŞ ADLANDIRMALAR

Ghent Altar Panosu'ndaki "Kuzuya Tapınma" sahnesi, "Koyuna Hayranlık" ya da "Müneccim Kralların Secdesi", "Üç Bilgenin Hayranlığı" olarak isimlendirilirse ikonografik terminoloji açısından bir sorun var demektir. Çünkü bu yapıtların başlıkları, Kutsal Kitap metinlerindeki anlatımlardan kaynaklanır ve tam da bu nedenle salt sözlük anlamlarıyla karşılanmamalı. "Koyuna >>

>> Hayranlık" gibi bir başlık, göksel Kudüs'ün betimlendiği ve üzerindeki Latince dizide "Dünyanın günahlarını ortadan kaldıran Tanrı'nın Kuzusu'nu izleyin" yazılı olan Eyck'ın yapıtını âdeta pagan bir ritüelin imgesine dönüştürebilir. Oysa resimdeki kuzu, insanlık için kurban olma misyonunu üstlenen İsa'nın (Agnus Dei) simgesi. Nitekim bugüne kadar Türkçeleştirilen sahne isimlerinde çoğunlukla iki temel seçim göz önünde bulundurulmuş: İlki; Kutsal Kitap metinlerindeki anlatım ve sözcükleri (kuzu, müneccim gibi) temel almak, ikincisiyse metindeki bildirinin asıl anlamına yönelik ifadeyi bulmak.

Burada söylediklerimizi şu sahne ile örneklendirebiliriz: Tevrat'ta geçen ve İngilizcedeki karşılığı "Brazen Serpent" olan sahne için "Pirinçten Yılan" ya da "Metalik Yılan" ifadesi mi daha doğru olur, yoksa metindeki ve resimlerdeki anlamından yola çıkarak "Sırıktaki Yılan" (malzemeyi temel alırsanız "Tunçtan Yılan") ifadesi mi? Benzer biçimde Raffaello'nun Petrus'un yaşam öyküsünü betimlediği karton resimlerinden "Mucize Balık Avı" sahnesi, Resmin Tarihi kitabında "Mucizevi Balık Akımı" olarak geçiyor. Burada "draught" sözcüğünün "akım" (yani "hava akımı") ile karşılandığını görüyoruz; oysa Raffaello'nun resminin konusu, İsa'nın hiç balık tutulamayan bir denizde ağların balıkla dolup taşacağı bir avı gerçekleştirmesi. Dolayısıyla sahnenin ismindeki "draught", aslında "ağ çekme" ve denk düşer ve İncil anlatısı sahneye ismini verir: "Mucizevi Balık Avı" (Miraculous Draught of Fishes).

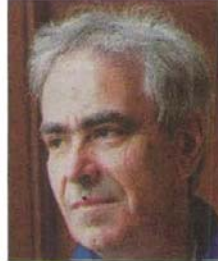
Hayranlık sözcüğüyle karşılaştığımız ikinci sahne, "Üç Bilgenin Hayranlığı". Burada şaşırtıcı olan Giotto'nun aynı konulu yapıtına "Kralların Tapınması" denilmişken neden Leonardo'nun eskizinde başka bir başlığın tercih edildiğidir. Batı sanatında sıklıkla resmedilen bu sahne, kendilerine yol gösteren bir yıldızı izleyerek Doğu'dan gelen üç müneccimin Çocuk İsa'ya secde edişleridir. İncil metnine ve Kilise Babalarının söz konusu müneccimlere "kral" olarak anmalarına bağlı olarak sahnenin adı, "Müneccim Kralların Secdesi"dir (Adoration of the Magi).

KAVRAMLAŞTIRMADAKİ HATALAR

El Greco'nun bir resmi de "Aziz Yuhanna'nın Görüşü" olarak isimlendirilmiş; oysa burada sanatçı İncil'in Vahiy kitabında aktarılan İncil yazarı Yuhanna'nın tanıklık ettiği "imgelemi" konu etmiştir. Resmin Tarihi kitabının resim listesinde belirtildiği üzere "vision" sözcüğü, çeviride "görüş" ile karşılanıyor. Oysa bakış açısı, fikir ya da görme yetisi anlamlarına gelen "görüş", azizin Tanrı'nın esiniyle gördüğü imgeyi tanımlamıyor. Hem Tanrı'nın esinine hem de tanık olunan imgenin varlığına bir gönderme içerdiği için Hristiyan ikonografisinde sıkça rastlanan bu türden sahneler, azizlerin imgelemleri diye tanımlanmalı. Dolayısıyla El Greco'nun yapıtı, "Aziz Yuhanna'nın İmgelemi"dir (Vision of St. John).

David Hockney (üstte) ve Martin Gayford imzalı "Resmin Tarihi: Mağaradan Bilgisayar Ekranına", günümüz sanatının önemli bu iki isminin zihin açıcı diyaloglarını okurla buluşturuyor.

Bundan başka "Sabınlı Kadınların Kaçırılışı"na "Sabınelere Tecavüz", "İsa'nın Mezara Konuşu"na "Gömme/Defin", "İsa Zeytin Dağı'nda" sahnesine "Bahçede İstirap" denildiğinde belki yanlış bir çeviri yapılmıyor ancak hem dilimizde zaten var olan ikonografik terminolojiye ters düşüyor hem de sahnelere içeriği anlaşılacak bir tanımlama getiriliyor. Buna benzer olarak "taken" sözcüğü "alınış" biçiminde karşılandığında ortaya şöyle örnekler çıkıyor: "İsa ve Zinadan Alınmış Kadın", "İsa'nın Alınışı". Oysa bu sahnelerin "İsa ve Günahkâr Kadın" ve "İsa'nın Tutuklanması" gibi yerleşik biçimde kullanılan isimleri zaten mevcut. Bütün bu yeni bir Türkçe "yaratma" çabasına karşın dilimize (Wölflin ve Panofsky çevirilerinden başlayarak) "çizgisel" perspektif olarak geçen terimin, metinde "lineer" olarak anılması da ayrıca dikkat çekici.

Sanat tarihinin özgün terminolojisine sadık kalınmadığında, bir sanat tarihi metni anlam evreninin dışına çıkılabilir. "Müneccim Kralların Secdesi"ne, "Üç Bilgenin Hayranlığı" ya da "Kuzuya Tapınma" sahnesine "Koyuna Hayranlık" denirse yapıtı okumak güçleşir hatta bağlamından koparıldığı için olanaksızlaşır. Sanat tarihi alanına uzak bir okuyucu için Jan van Eyck'ın yapıtı belki "Koyuna Hayranlık" olarak kalır ancak kimi sanat tarihçisi bu yanlış ve kulağı tırmalayan başlığı zihninde düzeltir; ne var ki sanat tarihi ve güzel sanatlar öğrencilerinin söz konusu yapıtı bu başlık altında görmesi, gelecekteki olası yanlışlıklara da davetiye çıkarır. Sanat tarihi eğitiminde kaynak olarak kullanılan birçok metni dilimize kazandıran YKY'nin, Resmin Tarihi'nin gelecek baskılarında, dilimizde "zaten mevcut olan" sanat tarihi kaynaklarından yararlanarak bu zihin açıcı metni terminolojik yanlışlardan arındırmasını umuyoruz. ■

Resmin Tarihi / David Hockney, Martin Gayford / Çeviren: Mine Haydaroglu / Yapı Kredi Yayınları / 360 s.